

"Pek çok muazzam kanunların görünen uçları arkalarında birer İsm-i Âzam..." Burada hangi isimler kastediliyor?

Kâinata her fiil bir faili gösterir. Her varlığın hakikati ilahi isimlere dayanır. Her kanun yine Allah'ın isim ve sıfatlarına dayanır. İşte kâinata en küçük mahlûktan en büyük mevcuda kadar cari olan kanunlar da kâinatın tümünde azamî bir şekilde tecelli eden ve ism-i âzam mânâsını taşıyan isimlere bağlıdır.

Otuzuncu Lem'ada ism-i a'zam ile alâkalı şu ifadeler geçer:

"İsm-i a'zam herkes için bir olmaz, belki ayrı ayrı oluyor.

"Mesela, İmam-ı Ali radiyallahu anhın hakkında; 'Ferd, Hay, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddüs' altı isimdir. Ve İmam-ı A'zam'ın ism-i a'zamı 'Hakem, Adl' iki isimdir. Ve Gavs-ı A'zam'ın ism-i a'zamı 'Yâ Hay!'dır. Ve İmam-ı Rabbanî'nin ism-i a'zamı 'Kayyum' ve hâkeza... Pek çok zatlar daha başka isimleri, ism-i a'zam görmüşlerdir."(1)

Alâkalı paragrafta geçen yedi kanunla, yani Kanun-u Rubûbiyyet, Kanun-u Kerem, Kanun-u Cemâl, Kanun-u Rahmet, Kanun-u Hikmet, Kanun-u Adl, Kanun-u İhatâ-i ilmî ile Allah'ın Ferd, Hay, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddüs isimleri ve bu isimlerin kâinattaki tecellileri karşılaştırılırsa, "bu muazzam kanunların uçları arkalarında birer ism-i a'zam..." derken bu altı isimlerin kastedildiği de düşünülebilir.

Lem'alarda geçen şu izahlar da bunu teyid etmektedir:

"Bütün kâinatın mevcudatını böyle durduran, beka ve kıyam veren **ism-i Kayyum**'un bu cilve-i a'zaminin arkasından bak: **İsm-i Hayy**'ın cilve-i a'zamı, o bütün mevcudat-ı zîhayatı cilvesiyle şulelendirmiş, kâinatı nurlandırmış, bütün zîhayat mevcudatı cilvesiyle yaldızlıyor."

"Şimdi bak: **İsm-i Hayy**'ın arkasında **ism-i Ferd**'in cilve-i a'zamı, bütün kâinatı envayıyla, eczasıyla bir vahdet içine alıyor; her şeyin alınına bir sikke-i vahdet koyuyor; her şeyin yüzüne bir hâtem-i ehadiyet basıyor; nihayetsiz ve hadsiz dillerle cilvesini ilan ettiriyor."

"Şimdi **ism-i Ferd**'in arkasından **ism-i Hakem**'in cilve-i a'zamına bak ki yıldızlardan zerrelere kadar, hayalin iki dürbünüyle temaşa ettiğimiz

mevcudatın her birisini, cüz'î olsun, küllî olsun, en büyük daireden en küçük daireye kadar, her birine lâıyk ve münasip olarak meyvedar bir nizam ve hikmetli bir intizam ve semeredar bir insicam içine almış, bütün mevcudatı süslendirmiş, yıldızlandırmış."

"Sonra **ism-i Hakem**'in cilve-i a'zamı arkasından bak ki **ism-i Adl**'in cilve-i a'zamıyla (*İkinci Nükte'de izah edildiği vechile*) bütün kâinatı mevcudatıyla, faaliyet-i daime içinde öyle hayret-engiz mizanlarla, ölçülerle, tartırlarla idare eder ki ecream-ı semaviyeden biri, bir saniye de muvazenesini kaybetse yani **ism-i Adl**'in cilvesi altından çıkırsa yıldızlar içinde bir herc ü merce, bir kıyamet kopmasına sebebiyet verecek."

"İşte bütün mevcudatın daire-i a'zamı, Kehkeşan'dan yani Samanyolu tabir edilen mıntıka-i kübradan tut, tâ kan içindeki küreyvat-ı hamra ve beyzanın daire-i hareketlerine kadar her bir dairesini, her bir mevcudunu hassas bir mizan, bir ölçü ile biçilmiş bir şekil ve bir vaziyetle baştan başa yıldızlar ordusundan tâ zerrelere ordusuna kadar bütün mevcudatın '**Emr-i kün feyekûn**'den gelen emirlere kemal-i musahhariyetle itaat ettiklerini gösteriyor."

"Şimdi **ism-i Adl**'in cilve-i a'zamı arkasından (*Birinci Nükte'de izah edildiği gibi*) **ism-i Kuddüs**'ün cilve-i a'zamına bak ki kâinatın bütün mevcudatını öyle temiz, pâk, safi, güzel, süslü, berrak yapar gösterir ki bütün kâinata ve bütün mevcudata **Cemil-i Mutlak**'ın hadsiz derecede cemal-i zatîsine lâıyk ve nihayetsiz güzel olan esma-i hüsnasına münasip olacak güzel âyineler şeklini vermiştir."(2)

Dipnotlar:

(1) bk. [Lem'alar, Otuzuncu Lem'a, beşinci Nükte, Hatime.](#)

(2) bk. [age., Altıncı Nükte.](#)